

## Çağına Tanıklık Eden Romanlar : 12 Mart-12 Eylül Romanları

### ***BİR DÖNEMİN YARGILANIŞI YA DA 12 MART/12 EYLÜL ROMANLARI***

1950 'li yıllardan itibaren başlayan çok partili hayat ve buna bağlı olarak gelişen özgürlük ortamı, birtakım ideolojik arayışları, yapılanmaları, gruplanmaları da beraberinde getirir. İhtilâl sonrası gerçekleştirilen 1960 anayasasının sağladığı serbestlik ortamının da etkisiyle sağ-sol şeklinde biçimlenen görüş ayrılıkları, başta üniversiteler olmak üzere tüm kamu kurumlarında, sivil toplum örgütlerinde önce düşünsel planda görüş ayrılıklarına, sonra eyleme dönüşen çatışmalara neden olur. Türk toplumunun gündemini 1980'li yıllara kadar işgal eden bu çatışmalar ile onar yıl arayla gerçekleştirilen 12 Mart ve 12 Eylül askeri muhtıraları/darbeleri ve sonrasında yaşananlar, ister istemez her iki görüşü temsil eden yazarların romanlarına konu edildi. İlk kez Berna Moran'ın ortak bir ad altında topladığı romancılar arasında kendilerine “devrimci”, “solcu”, “68 kuşağı”, “ölkücü”, “sağcı” adını veren ve sayıları bir hayli kabarık olan yazarlardan ;

Melih Cevdet Anday (Gizli Emir, İsa'nın Güncesi),

Füruzan (47'liler),

Vedat Türkali (Güven I-II),

Sevgi Soysal (Şafak),

Samim Kocagöz (Tartışma),

Mehmet Eroğlu (İssızlığın Ortasında, Geç Kalmış Bir Ölü),

Erdal Öz (Odalarda, Yaralısın, Deniz Gezmiş Anlatıyor, Gülünün Solduğu Akşam),

Pınar Kür (Yarın Yarın),

Ayla Kutlu (Tutsaklar, Ateş Üstünde Yürümek),

Adalet Ağaoğlu (Bir Düğün Gecesi, Ruh Üşümesi),

Emine Işınsu (Sancı, Cambaz),

Tarık Buğra (Gençliğim Eyvah),

Sevinç Çokum (Zor),

Çetin Altan (Büyük Gözaltı, Bir Avuç Gökyüzü),

Süheyla Acar (Yağmurun Yedi Yüzü),

Tezer Özlü Kırıl (Çocukluğun Soğuk Geceleri),

Erhan Bener (Sisli Yaz),

Gürsel Korat (Ay Şarkısı),

Timur Ertekin (Şamanın Üç Soygunu),

Tahir Abacı (İkinci Adım),

Erendiz Atasü (Gençliğin O Yakıcı Mevsimi), Şöhret Baltaş (Koşarken Yavaşlar Gibi).. gibi

Kimileri 12 Mart muhtırası ve sonrasında uygulamalarını işlerken;

Samim Kocagöz (Mor Ötesi),

Nazlı Eray (Arzu Sapağında İnecek Var, Sis Kelebekleri..),

Latife Tekin (Sevgili Arsız Ölüm),

Vedat Türkali (Bir Gün Tek Başına, Mavi Karanlık, Yeşilçam Dedikleri Türkiye, Tek Kişilik Ölüm, Kayıp Romanlar),

Hasan Öztoprak (Devamı Hayat),

Hayri Erdoğan (Oynatmak: Kalabalık Yalnızlıklar),

Selami Gürel (Soluksuz),

Reşit Karadağ (Direnmenin Bedeli),

Cezmi Ancil (Binbaşının Düğünü),

Ayşegül Devecioğlu (Kuş Diline Öykünen),... gibi romancılar da 12 Eylül uygulamalarını romana sokarlar.

### ***12 Mart/12 Eylül Roman ve Romancılarının Genel Karakteristiği***

Romanlarının konusunu 12 Mart dönemi uygulamalarından alan romancıların büyük bir bölümü, 68 kuşağı olarak ünlenen siyasal gurup arasında bulunmuş, eylemlere katılmış ya da bu kuşağın düşüncelerine romantik bir yakınlık duymuş kişilerdir. Yaşamlarını öyküleştirdikleri roman kişileri, çoğunlukla çevreleriyle uyumsuz, yalnızlık çeken, isyankâr, biraz marjinal kişilerdir. Söylemleri, yerleşik düzene karşı çıkan, sınıf çatışmasını ön plana çıkaran kutupluluk üzerinedir. Romantik, realist ya da doğalcı akıma bağlı olsalar da en büyük hedefleri yaşadıkları/tanık oldukları dönemin gerçeklerini yansıtmaktır.

Çatışmaya bir başka açıdan bakıldığında söz konusu romanlar, eşkıya ve köy romanının farklı bir uzantısı olarak görünürler. Anadolu eşkıyasının yerini bu romanlarda mevcut düzene baş kaldıran kent eşkıyası almıştır. Ne var ki bu romanların büyük bir bölümü Türk romanına getirdikleri özgün anlatım teknikleriyle, derinliğine verilen psikolojik tahlilleriyle ve iç konuşmalara dayalı özeleştirileriyle başarılı olsalar dahi, politik söylemler ve ideolojik bir tek yanlılık arasında harcanıp giderler. Yine aynı sebepten romanlarının ömürleri, yazıldıkları dönemin/güncelin sınırlarını aşamaz. Başarısızlıkları da buradan kaynaklanır.

12 Mart romanları, Moran'ın yerinde tespitleriyle, yapı bakımından köy romanlarının kent romanlarına uyarlanması olarak kabul edilebilir. Öncekilerde bilinçlenen köylüler kendilerini sömüren, ekmeklerini ellerinden alan ya da alın terlerinin karşılığını vermeyen mütegalibeye, ağalara ve yerel parti kodamanlarına karşı mücadele ederken; 70'li yıllardan sonra bu mücadele kente taşınır. Bu kez, çatışan tarafların karşısında kendilerini ezdiğine inandıkları kapitalist güçler, iş çevreleri ve onların destekçileri vardır (Moran, 1994: 16-17). Ancak bu dönemin romanlarının genel karakteristiği olarak olayların yaşandığı yıllar değil, 12 Mart sonrası yansıtılmıştır. Çünkü vermeye çalıştıkları yaptıkları değil, kendilerine yapılanlardır. Bu yüzden çoğu romanda etken değil edilgendirler. Romanlarda yoğunlukla anlatılanlar, tutukevlerinde, karakollarda, sıkıyönetim mahkemelerinde yaşananlarla, dış dünyadaki yansımaları bir arada ve çoğu zaman karşılaştırma yapılarak verilir.

**Türk Dili ve Edebiyatı Haber Yayın Grubu**